

вестиційні банки, брокерські компанії, приватні постачальники даних. Серед основних видів інформації є облікові ставки центральних банків, обсяги операцій центральних банків на відкритому ринку, інформація щодо суб'єктів які функціонують на ринку, фондові індекси, рейтинги, історичні та поточні дані котирувань цінних паперів, дані про заявки та угоди учасників торгів.

Подальші дослідження проблем інформаційної інфраструктури фінансових ринків, на думку автора статті, доцільно спрямувати на розробку більш ширшої класифікації видів інформації та її постачальників, а також впливу розвитку інформаційних технологій на інфраструктуру ринку в цілому.

Список використаних джерел

1. Бодров В. Г. Державне регулювання економіки та економічна політика : навч. посіб. / В. Г. Бодров, О. М. Сафронова, Н. І. Балдич. – К. : Академвидав, 2010. – 520 с. – (Серія «Альма-матер»).
2. Балдич Н.І. Інформаційна інфраструктура в системі регулювання фінансових ринків / Н.І. Балдич // Вісник Національної академії державного управління. – 2011. – С.154. – Режим доступу: <http://visnyk.academy.gov.ua/wp-content/uploads/2013/11/2011-4-21.pdf>
3. Сафонов Ю.М. Функціонування інформаційних інститутів на фінансовому ринку // Ю.М. Сафонов // Фахове наукове видання «Ефективна економіка» Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2155>
4. Офіційний сайт U. S. Securities and Exchange Commission [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.sec.gov/edgar/aboutedgar.htm>
5. Офіційний сайт U. S. Securities and Exchange Commission [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.sec.gov/fast-answers/answers-form10k.htm>
6. Офіційний сайт U. S. Securities and Exchange Commission [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.sec.gov/fast-answers/answersform144.htm>
7. Офіційний сайт U. S. Securities and Exchange Commission [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.sec.gov/fast-answers/answersform8k.htm>
8. Карминский А. М. Рейтинги в экономике: методология и практика / А. М. Карминский, А. А. Персецкий, А. Е. Петров; под ред. А. М. Карминского. – М.: Финансы и статистика, 2005. – 240 с.
9. Офіційний сайт брокерської компанії Interactive Brokers [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.interactivebrokers.com/en/?f=%2Fen%2Faccounts%2Ffees%2FprofessionalDefinitions.php%3Fib_entity%3DIlc
10. Assessing Information and Governance Infrastructure / Financial Sector Assessment: A Handbook / The International Bank for Reconstruction and Development / The World Bank / The International Monetary Fund, 2005. – P. 241–288. – Режим доступу : <http://www.imf.org/external/pubs/ft/fsa/eng/pdf/ch10.pdf>

УДК 336.14

С.Я. СКВОРЦОВА,
здобувач, кафедра фінансів, УДФС України

Бюджет у поняттєво–концептуальному контексті

В статті автором визначено основні концептуальні підходи до трактування поняття «бюджет» в процесі еволюції людського суспільства, проаналізовано різні варіанти поняттєвого тлумачення бюджету як західних, так і вітчизняних вчених і запропоновано власне визначення сутності і природи бюджету.

Ключові слова: бюджет, бюджетний процес, суспільні блага, суспільний вибір.

С.Я. СКВОРЦОВА,
соискатель, кафедра финансов, УГФС Украины

Бюджет в понятійно– концептуальному контексте

В статье автором определены основные концептуальные подходы к трактовке понятия «бюджет» в процессе эволюции человеческого общества, проанализированы различные варианты понятийного толкования бюджета как западных, так и отечественных ученых и предложено собственное определение сущности и природы бюджета.

Ключевые слова: бюджет, бюджетный процесс, общественные блага, общественный выбор.

Budget in an essentially conceptual context

The author defines the main conceptual approaches to the interpretation of the concept of «budget» in the process of evolution of human society, analyzes different variants of the conceptual interpretation of the budget of both Western and domestic scientists and proposes the actual definition of the nature and nature of the budget.

Keywords: budget, budget process, public goods, social choice.

Постановка проблеми. У фінансовій системі кожної країни одне з провідних місць належить бюджету держави. За його допомогою держава має змогу регулювати розподіл і перерозподіл валового внутрішнього продукту, забезпечуючи оптимальне поєднання економічних інтересів усіх членів суспільства, створюючи при цьому міцний фінансовий фундамент для якісного виконання своїх функцій, зокрема, надання соціальних благ і послуг населенню. Однак успішне практичне використання бюджету як найважливішого інструмента державного регулювання соціально-економічного розвитку країни можливе лише за умови глибокого пізнання та врахування світової та вітчизняної фінансової теорії. Зважаючи на велике значення для суспільства проблем, пов'язаних з напрацюванням концептуальних підходів до трактування й розробки бюджетної доктрини, її реалізації, запропонована тематика є актуальною і має велике значення для збагачення надбань вітчизняної фінансової теорії та реалізації її засад в фінансовій практиці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Широке коло питань пов'язаних із бюджетом висвітлили такі вітчизняні науковці як Андрущенко В., Василик О., Варналій З., Геєць В., Дем'янишин В., Кириленко О., Павлюк К., Пасічник Ю., Федосов В., Юрій С. Однак незважаючи на сталий інтерес до цієї проблеми, безліч її аспектів залишаються недостатньо вивченими та потребують подальшого опрацювання. Серед науковців немає єдиної думки щодо розуміння сутності поняття «бюджет».

Метою статті є визначення концептуальних підходів до трактування поняття «бюджет» в процесі еволюції людського суспільства та надання власного тлумачення сутності й природи бюджету.

Виклад основного матеріалу. Як фінансовий інститут бюджет сформувався в результаті тривалого історичного процесу еволюції людського суспільства, трансформації натурального госпо-

дарства в грошово-мінове, виникнення і розвитку держави. Етимологічно термін «бюджет» походить від староанглійського слова bougette, що означає валізу, кишеню, мішок і т.п. У країнах Західної Європи поняття було введено у вжиток в офіційних документах лише в певні роки XIX ст. Термін «бюджет» поширився у офіційних документах на початку XIX ст. [1, с. 113].

Російський вчений професор Л.В.Ходський (1854 – 1919) вважав, що слово «бюджет» походить від древніх французьких слів «bouquette», «rochette» – «шкіряний гаманець», і було перенесене в Англію, де йому і було надане сучасне значення [2, с. 460]. Наприкінці XVIII ст. це слово переходить знову до французької мови, а у XIX ст. набуває свого теперішнього значення у всіх європейських мовах.

У літературних джерелах на початку XIX ст. чіткого визначення терміна «бюджет», попри існування цього явища на практиці, не було. Французький вчений-фінансист Рене Штурм (1883–1950) наводить цілу колекцію дефініцій бюджету, котрі давали відомі вчені XIX ст. Рене Штурм цитує словник Французької академії: «Бюджет – слово, яке запозичене з англійської мови, використовується в адміністративному житті для позначення щорічної відомості передбачуваних витрат і сум, або доходів, передбачених для покриття цих витрат» [3, с.2]. Інший словник також визначає «бюджет» як «щорічну визначену відомість державних надходжень та витрат» [3, с.2]. Ототожнення бюджету з відомістю в той період часу говорить про звуженість і примітивність сприйняття цього поняття.

Враховуючи помилки попередніх дослідників (всі вищезазначені визначення бюджету є занадто спрощеними і обмеженими і не дають чіткого та стисло тлумачення даної економічної категорії), Рене Штурм у своїй праці «Бюджет» дає своє визначення бюджету (обмежуючись визначенням державного бюджету), яке стало на

початку ХХ ст. класичним: «Державний бюджет – це акт, який містить попереднє схвалення доходів і видатків» [3, с. 3]. Тлумачення бюджету як законодавчого акту надавали і такі корифеї фінансової науки як Лоренц Штейн (1815 – 1890), Генріх–Рудольф Гнейст (1816 – 1895), Поль Леруа–Больє (1843 – 1916), Карл Рай (1792 – 1870), Адольф Вагнер (1835 – 1917).

Отже, протягом ХІХ ст. тлумачення цього поняття стали чіткішими та всеохоплюючими. Представлення бюджету як законодавчого акту відображало його еволюцію від офіційного звіту про державні доходи і видатки до закону про визначенні і схвалені доходи і видатки. Пізніше уявлення про бюджет як про суто правовий документ піддається критиці і висловлюється думка про те, що бюджет у чистому вигляді не є правовою нормою. За юридичним змістом, закон – це акт, що ухвалюється вищим представницьким органом державної влади. Прийняття законів про державні бюджети не надає самим бюджетам ознак закону. Закон про бюджет встановлює загальнообов'язкові норми, а не сам бюджет. Закон може бути і не ухваленим, що не означає відсутності бюджету як такого. Тому з часом все частіше критикуються уявлення про бюджет як про суто правовий документ, закон. Так, наприклад, Г.І. Тіктін неодноразово підкреслював, що бюджет у чистому вигляді не слід розглядати як фінансово–установчий акт, закон, і що це загалом не правова норма. Бюджет як господарський акт може набувати зовнішньої форми закону, поєднуватися з законом, з періодичним фінансовим законом, але ні за яких умов не може стати законом [4, с.96]. Вважаємо слушною думку Г.І. Тіктіна, що поняття «бюджет» є ширшим і виходить за межі суто правового документу.

Очевидно те, що становлення бюджету зв'язано з правом, що знайшло своє відображення в розвитку бюджетного права. Відомий французький вчений–фінансист Поль Марі Годме (1914 – 1998) проаналізував детально хронологію розвитку поняття бюджету і закону про фінанси (ХІХ–ХХ ст.) в своїй праці «Фінансове право». Він зазначав, що зміна поняття бюджету характеризується трьома законодавчими визначеннями (декрет 31 травня 1862 р., декрет 19 червня 1956 р. і ордонанс від 2 січня 1959 р), які були дані послідовно і суттєво звузили значення бюджету на користь закону про фінанси [5, с.183–

185]. Як бачимо, Поль Марі Годме також віддавав перевагу трактуванню поняття «бюджет» як законодавчого акту в сфері фінансів.

Російська думка ХІХ – початку ХХ ст. бюджет часто ототожнює з державним розписом доходів і видатків. Професор Л.В.Ходський дає таке визначення: «Бюджетом називається розпис державних доходів і витрат на визначений проміжок часу, який розглядається державними установами і затверджується верховною владою» [2, с.459]. Професор І.Х.Озеров (1869–1942) в «Основах фінансової науки»(1914 р.) дослідив розбіжності між поняттями «бюджет» і «розпис», а також помилковість їхнього ототожнення. Він вважав, що бюджет – це «план ведення державного господарства на даний проміжок часу», а розпис – це «цифрове вираження плану ведення господарства, що розглядається законодавчими установами та затверджується законодавчою владою» [6, с.6]. Більш точним є визначення, наведене у Фінансовій енциклопедії за редакцією І.А.Блінова та А.І.Буковецького(1924р.): «Під державним бюджетом розуміється затверджений в законодавчому порядку загальний передбачений розрахунок в прийнятій грошовій одиниці передбачених на визначений проміжок часу державних видатків і очікуваних для покриття їх доходів з підведенням їх балансу» [7, с.102].

За радянських часів існувало багато різних визначень державного бюджету. Основні з них: економічна категорія [8, с.16], фінансовий план держави [9, с.4], централізований фонд грошових коштів [10,с.33], центральна ланка фінансової системи [11, с.3]. Професор В.М. Родіонова формулює своє визначення державного бюджету як економічної категорії соціалізму, який виражає грошові відносини, що виникають між державою та іншими учасниками суспільного виробництва в процесі планомірного розподілу і перерозподілу вартості суспільного продукту шляхом утворення централізованого фонду грошових коштів держави і його використання на цілі розширеного соціалістичного відтворення, підвищення рівня життя народу та задоволення інших суспільних потреб [8, с.16]. Слід зазначити, що радянська фінансова наука зосереджувала свою увагу на дослідженні сутності державного бюджету, а не бюджету загалом. В радянські часи державний бюджет включав усі інші види бюджетів, які не були самостійними (республіканські, місцеві) і законодавчими

актами характеризувався виключно як фінансовий план держави.

У теорії державних фінансів і практиці західних держав бюджет прийнято розглядати не просто як фінансовий план, де особлива увага приділяється механізмам платежів, обліку і звітності, але насамперед, як інструмент економічного планування, макроекономічної стабілізації і зростання [12, с.36]. З такою думкою важко не погодитись.

На думку Пола Самуельсона, бюджет призначений для виконання двох основних економічних функцій. З його допомогою уряд розподіляє національний продукт між приватними і суспільними споживанням та інвестиціями; стимулює ріст або зниження випуску продукції у відповідних секторах економіки. Він розглядає бюджет як засіб, який використовує уряд, для планування і контролю за станом податково-бюджетної сфери і зазначає, що бюджет показує заплановані видатки на реалізацію державних програм, очікувані доходи від оподаткування (за конкретний рік) і, як правило, бюджет містить перелік конкретних програм (освіта, соціальне забезпечення, оборона і т.д.), а також джерел доходів (податковий податок з фізичних осіб, відрахування на соціальне страхування і т.д.). Пол Самуельсон виділяє циклічну, структурну і фактичну частину бюджету. Фактичний бюджет – бюджет, в якому записуються фактичні грошові доходи, видатки і дефіцит за визначений проміжок часу. В структурному бюджеті враховуються ті державні доходи, видатки і дефіцит, які б мали місце в тому випадку, коли б економіка працювала на рівні потенціального випуску. Циклічний бюджет уявляє собою різницю між фактичним і структурним бюджетами [13, с.573]. Ми вважаємо, що структурний бюджет є аналогом планового, але без врахування ризиків або їх мінімізації. І, відповідно, циклічний бюджет – це відхилення планових показників від фактичних.

В Словнику сучасної економіки МакМіллана зазначено, що принципово бюджет складається з трьох частин, які уявляють собою розділи асигнувань, розподілу і стабілізації. Всі розділи зведені в один бюджет. Фактично кожний розділ потребує свого окремого рішення [14, с.60]. За нашим переконанням, дане визначення бюджету носить політичне забарвлення, адже рішення приймаються в парламенті шляхом голосування на різних етапах бюджетного процесу.

Джозеф Е. Стігліц у своїй праці «Економіка державного сектора» дає таке визначення бюджету з позиції уряду: «Бюджет федерального уряду є засобом виміру грошових потоків, щорічних надходжень та витрат уряду, подібно до того, як баланс корпорації описує її прибутки та витрати. Бюджет показує, як діє уряд, на що йдуть його витрати та звідки прибувають надходження» [15, с.86]. Розглядаючи бюджет у світлі переплетення економічних і політичних процесів, Джозеф Е. Стігліц виділяє і таку його функцію: «Повний звіт про активи і пасиви федерального уряду повинен містити, зазвичай, не лише дані про будівлі, споруди та обладнання («матеріальні активи»), а й дані про «нематеріальні активи», найважливішими з яких є інвестиції в майбутню продуктивність американців (що має назву «людського капіталу») через систему державної освіти і підготовки спеціалістів та інвестиції в дослідницьку діяльність, що забезпечує підвищення продуктивності всієї економіки» [15, с.87]. Джозеф Е. Стігліц акцентував увагу на важливості вкладення інвестицій в соціальну сферу, які в довгостроковій перспективі підвищать рівень економічного розвитку.

Шарль Бланкарт розглядає бюджет з позиції парламенту і з позиції уряду: «В державному бюджеті заплановані державні видатки протиставляються очікуваним доходам з одночасним закріпленням обов'язків щодо їх виконання. Залежно від того, розглядається бюджет з позиції парламенту чи уряду, він покликаний виконувати різні функції» [16, с.448]. Характеризуючи бюджет з погляду парламенту, Бланкарт виділяє його контрольну функцію, а з позиції уряду – функцію планування. На його думку, одним з найважливіших прав парламенту є його бюджетне право: «Раніше парламент прагнув контролювати дохідну і видаткову політику, яка проводилася урядами, призначеними монархами. Сьогодні бюджетне право парламенту являє собою засіб захисту меншості від всесилля урядової коаліції» [16, с.458]. Вочевидь, що у визначеннях бюджету, сформульованих представниками західної економічної науки особливо підкреслюється політична роль бюджету.

У ринковій економіці свої зусилля і кошти держава направляє, передусім, на надання суспільних благ, розв'язання проблем коригування розподілу доходів і макроекономічну стабілізацію. Тому в наукових працях західних теоретиків логіка

висвітлення природи бюджету і фінансів нерозривно зв'язана з концепціями суспільного блага і суспільного вибору. Пропорції виробництва та умови пропозиції суспільних благ визначаються в процесі суспільного вибору. Вибір характерний лише для державного сектора, де здійснюється шляхом голосування на виборах та у парламентах, через постанови уряду, а також приймання рішень на різних етапах бюджетного процесу.

Бюджетний процес, тобто суспільний вибір обсягу і складу суспільних благ і послуг та джерел і способів їх фінансування, в умовах представницької демократії завжди є пошуком шляхів вирішення численних протиріч. Демократично-правові держави в процесі тривалої еволюції знайшли підходи до вирішення більшості цих суперечностей і до забезпечення балансу суспільних, міжрегіональних, міжгалузевих інтересів головним чином через компроміси. Серед них – створення системи суспільного контролю над ефективними витратами бюджетних коштів, системи правових обмежень дискреційних фінансових дій уряду і парламенту.

На противагу представникам західної економічної науки, які виділяють політичну роль бюджету, більшість вітчизняних науковців акцентують увагу на економічній природі і соціальній ролі бюджету. Наприклад, для О.Д.Василика (1938–2004) «бюджет – це фонд фінансових ресурсів, який перебуває у розпорядженні органів виконавчої влади певного рівня й використовується для виконання покладених на них функцій, передбачених конституцією» [17, с.155]. На його думку, «бюджет, в основному, відображає вторинний перерозподіл, тобто після первинного розподілу валового внутрішнього продукту на основні його складові здійснюється вторинний перерозподіл за допомогою податків і надання за рахунок бюджету громадянам суспільних благ і послуг» [17, с.155]. Як бачимо, О.Д. Василик на основі марксистських понять первинного і вторинного розподілу по суті розділяв фондову концепцію бюджету, при цьому акцентуючи увагу на основному його призначенні – забезпеченні суспільних благ і послуг громадянам.

Еволюцію поглядів західних і радянських економістів на сутність бюджету детально проаналізувала професор О.П. Кириленко у своїй роботі «Місцеві бюджети України» (2000 р.). Зазначивши, що більшість визначень бюджету торкаються його форми, утворення та використання і зо-

всім мало приділяється уваги тому, що бюджет є явищем, без якого кожна економічна система, незважаючи на те ринкова чи командно-адміністративна, існувати не може, О.П. Кириленко наголошує: «Об'єктивність бюджету зумовлена тим, що є постійна необхідність перерозподілу валового внутрішнього продукту між галузями діяльності, територіями країни внаслідок нерівномірності їхнього розвитку, між окремими верствами населення з метою підтримки найнезахищеніших категорій тощо. Без цього перерозподілу держава як економічна система нормально функціонувати не може» [18, с.50]. О.П. Кириленко також відзначає соціальну значущість бюджету.

В.Л. Андрущенко при дослідженні економічної природи і сутності бюджету у демократичному суспільстві розглядає його як складну сферу фінансових відносин, що проявляє себе то в квазіринковій функції фіскального обміну податкових платежів на блага і послуги загального користування, то як процес бюджетних рішень, чий зміст і характер визначаються через складний механізм суспільного вибору [19, с.593]. У бюджеті, за його переконанням, переплетені між собою економічні, правові й політичні реалії. Зводячи до інтегрованого цілого ідеї, закладені світовою фінансовою думкою у визначення бюджету, В. Андрущенко визначає бюджет, як законодавчо (на підставі вибору певних соціально-економічних і політичних пріоритетів) аналітично обґрунтований розрахунок передбачених на визначений період видатків, зумовлених обсягом і структурою забезпечуваних державою благ, послуг і трансфертів, та призначених для їх оплати грошових надходжень з підведенням загального балансу [19, с.594]. Таким чином, В.Л. Андрущенко розділяє думку західних економістів, що бюджет виконує важливу місію розмежування приватного (ринкового) і державного (публічного) господарювання.

Очевидно те, що у сучасних вітчизняних науковців відсутня єдина думка й трактування щодо визначення суті бюджету. Це пояснюється складною, багатогранною і різноплановою природою бюджету.

Висновки

У підсумку, бюджет – складне явище, котре вченими розглядається як грошові відносини, економічну форму існування розподільчих відносин, як фонд грошових засобів, як плановий

документ, як ланку фінансової системи, розпис державних доходів і витрат і т.д.

В цілому погоджуючись з тим, що кожний дослідник по-своєму має рацію щодо розуміння поняття «бюджет» і узагальнивши різні погляди, ми пропонуємо власне тлумачення сутності й природи бюджету. На наш погляд, точніше сутність і природу цього поняття визначати на макро- і мікрорівнях.

На макрорівні (консолідований бюджет, бюджет держави або союзу держав) бюджет необхідно розглядати по-перше, як соціально-економічну категорію, що є інструментом соціально-економічного планування, макроекономічної стабілізації і зростання, по-друге, бюджет – це фінансовий план держави або союзу держав, який формується під впливом бюджетної і податкової політики, при умові, що правила бюджетної і податкової політики повинні бути узгоджені, по-третє, враховуючи політичне забарвлення бюджетного процесу, бюджет – це знаряддя уряду при вирішенні численних протиріч між інтересами громадян як платників податків та споживачів суспільних благ і інтересами державного апарату (державної бюрократії), зацікавленого в розширенні об'єму фінансових ресурсів, і, відповідно, в підвищенні податкового навантаження на платників.

На мікрорівні (місцеві бюджети, бюджети відокремлених господарських одиниць, позабюджетних фондів, корпорацій, страхових фірм, банків і, навіть, сімей та окремих особистостей) бюджет уявляє собою розрахунковий план, що дозволяє контролювати процес зарахування доходів, підрахованих за їх походженням, і процес використання узгоджених видатків на визначений період часу в майбутньому.

Отже, на відміну від інших авторів, те нове, що ми вносимо в тлумачення сутності бюджету, полягає в наступному:

– в умовах глобалізації та інтеграції бюджети виходять за межі національних кордонів, виникають бюджети міждержавних утворень з властивими їм функціями, котрі не завжди повністю дублюють функції бюджетів окремих держав;

– в умовах демократично-правової держави бюджетні призначення, статті доходів і, особливо, видатків – результат взаємодії та суперництва політичних партій, соціально-економічних інтересів різних груп населення, регіонів, галузей економіки;

– в Україні йде поступовий процес децентралізації, передачі повноважень місцевим органам влади з відповідним перерозподілом коштів між бюджетами різних рівнів;

– в умовах ринку поняття «бюджет» виходить за рамки його сприйняття й визначення тільки в ізолюваному державно-правовому полі, поширюючись на сфери приватного господарювання;

– ми визнаємо, що залишаються не до кінця викорененими асоціальні явища домагання олігархічних кланів, окремих елітних груп населення на бюджетні кошти через їх розкрадання та нецільове витрачання.

Список використаних джерел

1. Слухай С. Міжбюджетні трансферти у постсоціалістичних країнах: від теорії до реалій / С.Слухай // Монографія. – К.: «АртЕк», 2002. – 288 с.
2. Ходский Л.В. Основы государственного хозяйства / Л.Ходский. – Курс финансовой науки. – 4-ое изд., перераб. и доп. – СПб, 1913. – 580 с.
3. Штурм Р. Бюджет (Перевод А.С. Изгоева) / Р. Штурм. – СПб, 1907. – 600 с.
4. Тиктин Г.И. Основные организационные принципы и системы публичного хозяйства. Проблема общетерриториальных (государственных) и местных публичных финансов / Г. Тиктин – Одесса, 1928. – 108 с.
5. Годме П.М. Финансовое право / П.Годме; Пер. з франц. – М.: Прогресс, 1986. – 430 с.
6. Озеров И.Х. Основы финансовой науки / И. Озеров. – Вып. 2. Бюджет. – 4-е изд., доп. – М.: 1914. – 364 с.
7. Финансовая энциклопедия / Под ред. И.А. Блинова и А.И. Буковецкого. – М.: Государственное издательство. 1924. – 923 с.
8. Родионова В.М. Государственный бюджет СССР и его роль в сбалансировании экономики. / В. Родионова // М.: Финансы и статистика, 1985. – 143 с.
9. Плотников К.Н. Бюджет социалистического государства / К. Плотников // – М.: Правда, 1950. – 32 с.
10. Политическая экономия: Учебник для эконом. вузов и фак. Т.2. Социализм – первая фаза капиталистического способа производства / Румянцев Н.М., Богомолов О.Т., Хачатуров Т. С. и др. – 5-е изд., доп. – М.: Политиздат, 1982. – 279 с.
11. Василик О.Д. Государственный бюджет СССР / О.Василик: Учеб. пособие. – К.: Вища школа, 1982. – 279 с.
12. Премчанд А. Управление государственными расходами / А.Премчанд. – Вашингтон: МВФ, 1994. – 407 с.

13. Самуэльсон, Пол, Э., Нордхаус, Вильям, Д. Экономика.: Пер. с англ.: 16-е изд.: Уч. пос. – М.: Издательский дом «Вильямс», 2000. – 688 с.

14. Словник сучасної економіки Макміллана / Пер. з англ. – К.: «АртЕк», 2000. – 640 с.

15. Стігліц, Джозеф Е. Економіка державного сектора / Джозеф Е. Стігліц; Пер. з англ.. А. Олійник, Р. Скільський. – К.: Основи, 1998. – 854 с.

16. Бланкарт Ш. Державні фінанси в умовах демократії / Ш. Бланкарт. – К.: Либідь, 2000. – 654 с.

17. Василик О.Д. Теорія фінансів / О. Василик: Підручник. – К.: НІОС. – 2001. – 411 с.

18. Кириленко О.П. Місцеві бюджети України (історія, теорія, практика) / О. Кириленко. – К.: НІОС, 2000. – 384 с.

19. Бюджетний менеджмент: Підручник / В. Федосов, В. Опарін, Л. Сафонова та ін.; За заг. Ред.. В. Федосова. – К.: КНЕУ, 2004. – 864 с.

References

1. Slukhay S. (2002). Interbudgetary transfers in post-socialist countries: from theory to realities. Kiev: ArtEk 288 p.

2. Khodsky L.V. (1913). Bases of the state economy. The course of financial science. St. Petersburg. 580 p.

3. Sturm R. (1907). Budget. St. Petersburg. 600 p.

4. Tiktin G.I. (1918). Basic organizational principles and systems of public economy. The problem of general (state) and local public finance. Odessa. 108 p.

5. Godme P.M. (1986) Financial right. Moscow: Progress. 430 p.

6. Ozerov I.Kh. (1914). Fundamentals of financial science. Issue 2. Budget. Moscow. 364 p.

7. Financial encyclopedia (1924). In I.A. Blinova and A.I. Bukovetsky (Ed.). Moscow: State Publishing House. 923 p.

8. Rodionova V.M. (1985). The state budget of the USSR and its role in balancing the economy. Moscow: Finance and Statistics. 143 p.

9. Plotnikov K.N. (1950). The budget of the socialist state. Moscow: The Truth. 32 p.

10. Rumyantsev N.M. , Bogomolov O.T., Khachaturov T.S. and others (1982). Socialism is the first phase of the capitalist mode of production. Political Economy: A Textbook. T.2. Moscow: Politizdat. 279 p.

11. Vasylik O.D. (1982). State Budget of the USSR. Kiev: High school. 279 p.

12. Premchand A. (1994). Public Expenditure Management. Washington: International Monetary Fund. 407 p.

13. Samuelson, Paul, E., Nordhaus, William, D.(2000). Economics. Moscow: «Williams» Publishing House. 688 p.

14. MacMillan's Modern Economics Dictionary. (2000). Kiev: ArtEk 640 p.

15. Stiglitz, Joseph E. (1998). Economy of the state sector. Kiev: The Basics. 854 p.

16. Blankart S. (2000). State finances in a democracy. Kiev: Swan. 654 p.

17. Vasilik O.D. (2001) Theory of Finance, Kiev: NIOS. 411 p.

18. Kirilenko O.P.(2000) Local budgets of Ukraine (history, theory, practice). Kiev: NIOS. 384 p.

19. Fedosov V., Oparin, V., Safonov L. and others (2004). In V. Fedosov (Ed.) Budget Management: Textbook. Kiev: KNEU. 864 p.